

ДЕСАНКИНИ МАЈСКИ РАЗГОВОРИ

ПОЕЗИЈА ЗЛАТЕ КОЦИЋ

ЗБОРНИК РАДОВА

Београд, 5. децембар 2024.

Уреднице
СВЕТЛАНА ШЕАТОВИЋ
АЛЕКСАНДРА ПАУНОВИЋ

БЕОГРАД
2025.

Научни одбор

проф. др Бојан Ђорђевић, редовни професор,
Филолошки факултет, Београд

др Светлана Шеатовић, научни саветник,
Институт за књижевност и уметност, Београд

проф. др Зорана Опачић, редовни професор,
Факултет за образовање учитеља и васпитача, Београд

проф. др Јелена Јовановић, редовни професор,
Филозофски факултет, Ниш

Организациони одбор

Мирјана Станишић, Народна библиотека Србије
мср Катарина Пантовић, истраживач сарадник,
Институт за књижевност и уметност, Београд

Рецензенти

проф. др Сања Париповић Крчмар, редовни професор,
Филозофски факултет, Нови Сад

проф. др Горан Радоњић, доцент,
Филолошки факултет, Никшић

др Александра Секулић, научни сарадник,
Институт за књижевност и уметност

Маша Љ. Пејровић*

УДК – 821.163.41.09-1 Коцић З.

821.163.41.09-1 Максимовић Д.

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

СИМБОЛИКА ФИТОСВЕТА: КОМПАРАТИВНО ЧИТАЊЕ ПОЕЗИЈЕ ЗЛАТЕ КОЦИЋ И ДЕСАНКЕ МАКСИМОВИЋ**

Сажетак: Циљ рада јесте да се објасни тематска и значењска повезаност поезије Десанке Максимовић и Злате Коцић упоредном анализом њихових песама у којима су доминантно заступљени флорални мотиви/симболи. Како је фитосвет обе ауторке изузетно имагинативно и квалитативно богат, корпус је ограничен на стихове у којима се јављају мотиви љиљана/крина, дуба/храста и воденог биља, као најфреквентнији и значењски изразито потентни у песништву и једне и друге ауторке. На конкретним примерима намера је показати сличности у хуманистичким и духовним порукама које се транспонују биљним симболима, порукама о вечности и трајности природе, о свеприсутности Творца, потреби човека за духовним узрастањем, борби добра и зла, о сагрешењима и опросту, о смрти и васкрснућу. Хро-

* masapetrovic01084@gmail.com

** Рад је написан у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеном са Министарством науке, технолошког развоја и иновација РС број: 451-03-66/2024-03 од 26. 1. 2024. године.

нолошки приступајући песничким збиркама, чији су саставни део анализиране *биљне* песме, тежило се успостављању генезе биљних мотива/симбола и указивању на значењске и стилске промене које се за њих везују због протока времена и поетичког сазревања ауторки. Закључци овог рада требало би да допринесу снажнијој компаративној рецепцији и истицању јединствености и суптилности женске лирске имажинације Злате Коцић и Десанке Максимовић унутар двадесетовековне и савремене српске поезије.

Кључне речи: Злата Коцић, Десанка Максимовић, компаративна анализа, фитосвет, симболика биља, духовност

Вест да је песникиња Злата Коцић добитница Награде „Десанка Максимовић” за 2023. годину, за целокупан допринос српској поезији, пробудила је једну савсим личну имагинативну слику песникиње у Десанкиној Бранковини, у амбијенту несвакидашње природне лепоте, мирисног биља и раскошне листопадне шуме, слику која је несвесно усмерила рецептивну свест ка заступљености фитомотива у поезији обеју ауторки и наметнула питање могућности њиховог компаративног читања у вези са овим мотивским комплексима. Иако се на први поглед чинило да такво истраживање може бити само једно у низу бројних уочавања поетичких сродности Злате Коцић са поетикама других песника–претходника и песника–савременика унутар српске и светске поезије, што је, како опажа Сања Перић, чест феномен у рецепцији ове песникиње, јер је „многим критичарима било лакше осетити сличност с другим песницима у тематском, стилском и значењском смислу, него ту сличност и објаснити” (2019: 71), дубље понирање у поетски свет и уочавање поетичких особено-

сти двеју ауторки изнедрило је знатно више сличности, него што је било очекивано.

У њиховим стиховима препознаје се сродна имагинација света проистекла из жеље да се укаже на значај природе, на улогу биљног и животињског света и контакта човека са њим – његовог посредништва света у општењу са душом и Господом. Свет природе, а посебице фитосвет, за ове две ауторке није мизансцен, већ поље преплета симболичких значења и извор важних хуманистичких и духовних порука, које одашиљу читаоцу својом поезијом. Опчињене идејом пантеизма и Божје свеприсутности, односно идејом холограма у којем било који делић целине пројектује целовитост предмета, баш као што је то случај у природи где сваки појединачни део јесте пројекција Божије целовитости (в. Коцић 2023), оне стварају „поезију широко заснованог контекста, споја хришћанске традиције са предачким фолклорним мотивима, те асоцијацијама на стварност” (Миленковић 2019: 7) у којој значајно место припада биљним симболима.

Чини се да су пресудан утицај на обликовање тих симбола имали детињство проведено у Бранковини и околини Ваљева, односно у околини Сврљига, где су ауторке од најранијих дана биле у контакту са природом, опајале њену лепоту и училе од ње. У бројним интервјуима Злата Коцић управо истиче да је оно што је усвојено у детињству константно оживљавала и ресемантизовала, као и да је природа једна од основних сабирних тачака њене стваралачке личности (в. Коцић 2023). То су запажања која се могу применити и у сагледавању мотивисаности Десанкине окренутости флори и фауни. Осим детињства, још једна спојница било би славистичко образовање, темељно познавање словенске прошлости и историје живота, као и дивљење пре-

ма описима природе у руској књижевности. Они су им омогућили да развију имагинативно богате представе биљака у песмама и да на аутентичан начин пренесу поруке о вечности и трајности природе, о њеној тродимензионалности, захваљујући којој спаја свет мртвих, овоземаљска и небеска пространства. Поред тога што су се биљкама/симболима окренуле реконструкцији прошлости, опризоравању човековог пута духовности и борбе против зла, ауторке су цвеће и дрвеће поставиле сведоцима не само прошлих времена већ и њима савремених историјских догађаја. На тај начин су створиле могућност да се у српској поезији двадесетог и двадесет првог века фитомотивациони комплекс ресемантизује и постави у средиште као онај који је неопходан не само „унутар једног аутентичног песничког универзума” (Марићевић Балаћ 2019: 10) него и у тоталитету савремене српске лирике. Мада је у њиховим песмама присутно обиље биљних симбола, за потребе овог рада ограничили смо се на симболе љиљана/кри-на, дуба/храста и воденог биља, с намером да демонстрирамо сложеност значењских комплекса који се остварују њиховом стилизацијом и аутентичност двају женских лирских гласова.

Симболика љиљана у песничкој имажинацији Злате Коцић и Десанке Максимовић

Понирање у флорални свет дочаран стиховима Злате Коцић и Десанке Максимовић доводи до уочавања фреквентности мотива љиљана и његове симболизације на семантичком плану. Обе песникиње преузимају хришћанску симболичку вредност овога цвета, раз-

вијајући у лирској атмосфери идеју повезивања љиљана са Богородицом (в. Гербан, Шевалије 2009: 522) и његовим потврђивањем као почетног ступња човековог уздизања ка небу и спасењу. Њихове песничке представе крина као да су продужетак и одјек стихова „Бели љиљан, диван је и раскошан, / над свим је цветовима, ал’ траје трен један трошан, / И човека чека само смирај и старење, / ако га не прати Божанска милост и старање” (Хоберг 1675, нав. према Бидерман 2004: 212), будући да оне рачунају са овом колоритном симболиком неупрљаности и духовне чистоте, али и са пролазношћу субјекта коју је могуће превазићи једино уколико се стремљење ка Господу настави и уколико се постојано буде развијала тежња ка духовном усавршавању и супротстављању свету зла и греха. За њих је љиљан симбол „чисте, девичанске љубави”, цвет који „се велича у Христовој беседи на гори због беспоговорне вере у Бога” (Бидерман 2004: 212), али и цвет/опомена на сагрешења и зло који постоје у савременом свету и прете човеку, опомена на трошност, пролазност и коначност.

Почев од прве збирке песама *Клојка за сенку* (1982) Злата Коцић постојано развија значења овог мотива/симбола, остварујући њиме позитивно конотиран семантички опсег. У ауторском првенцу примат у том контексту поседује песма „Прва слика”, где је симболика овог цвета повезана са духовним уздизањем девојчице, лирског субјекта и одвајањем од материјалног света, од света вршњака, у којем је изложена подсмеху и неразумевању. Занимљиво је да је фитосимболика доведена у везу са мотивом круга, тј. мотивом венца, за који песникиња у аутопоетичким исказима признаје да је својеврсна стваралачка опсесија још од детињства, јер као и сама природа симболизује целовитост, зао-

круженост, затвореност у значењу сабраности (Коцић 2023). Активирајући именоване значењске комплексе и придружујући љиљан венцу другог биља, стиховима:

Да престигне подсмехе вршњака
да ухвати корак са ђевреком
закотрљаним пред њом око ње
[...] као венац од рузмарина
шимшира крина млечике ђурђевка
пелина мирте као Сунце (Коцић 2024: 18, 4–6, 9–11),

Коцић апострофира тежњу ка окретању духовном, непролазном и божанском, ка уздизању у пределе соларног и астралног.

Друга песничка збирка *Орао око іроїла* (1990) продужава започету стилизацију, али је и оснажује градећи песничку слику лирског јунака Бегунца, као оног који треба својим телом да начини дом на земљи, који ће с једне стране бити устројен на друму, на путу, а с друге бити урођен у духовну сферу. Нарочито је интересантна повезаност делова тела са биљком, успостављање паралеле између обрве и гранчице љиљана, која би требало да укаже на чистоту и непатвореност човековог контакта са природом. У овој збирци крину се додељује и један особит квалитет аудитивности, божанског звука, хармоничности, који ће се касније реактуализовати и у спеву *Лазареве лесіве* (2003) посредством мотива архангелских звона и указивати на музику сфера. Таква представа ове биљке присутна је у стиховима:

,као бор, јавор, и корење свакоје.
Која се не гласе
скриваће жилу дрва тишине
на ком звон љиљана почива
и ђурђевка, магнолије (Коцић 2024: 36, 10–14),

који дочаравају слику раја и идеалног крајолика, удаљавања од света пролазног и кретања ка вечном. Наведеним стиховима акцентована, синтагма *звон љиљана* јесте повезница за разумевање стихова из већ поменутог пева:

Не вејте, тешки снегови
у љиљанове вуније
у љубичасте, причесне
магнолијине пехаре,
у звона ли архангелска.
Не пречуј, лале, звоњаву,
не тврди, царе, пазаре,
встани ми, встани, Лазаре (Коцић 2024: 96, 6–13).

У њима се мотив љиљана доводи у везу са снегом који веје у време које није карактеристично за ову метеоролошку појаву, а потом и са звуком архангелских звона, који, према мишљењу Николине Тутуш, јесте залог споне између овоземаљског и оноземаљског света.

Завејати љиљане, магнолије, зауставити природу исто је што и заглушити архангелска звона, прекинути комуникацијски пут између земље и неба, одсећи човека од Творца и учинити га глувим за спасење и чудо. (Тутуш 2019: 55)

Стога се љиљан и његов звук могу третирати опоменом човеку, подсетником на чудо Лазаревог васкрсења и помоћником у повратку путу Господњем. Моћ цвета тако поприма карактер универзалности и свевремености, јер је он тај који је у прошлости, било да је реч о библијском времену или времену неких других значајних Лазара, какав је био кнез Лазар Хребељановић, али и у нашем времену, служи као мост између човека и метафизичког духовног хоризонта.

Оваква симболичка функција представе духовног света љиљаном у српској лирској традицији детектова-

на је и код Десанке Максимовић. У четвртном циклусу њене прве збирке песама *Песме* (1924), *На одморишту*, прецизније у његовој седмој песми, јавља се мотив садње крина у душу колективног лирског субјекта. Стилизован унутар готово молитвеног обраћања, и то његовог молбеног дела, који је карактеристичан за бројне песме ове збирке (Пасер 2013: 28), посредством наглашене емотивности и експресивности мотив/симбол љиљана евоцира идеју човекове пролазности на овоземаљском свету, као и важности чињенице да све што чини оставља последице и да ће му једног дана бити суђено за оно што јесте или није урадио. Стихови:

О, ко би нам опет у душу знао засадити крин, па да на почетку не помислимо са горчином: како негде чека крај; па да на крају не помислимо са горком мирноћом: како увек има нових путева, на којима се стари заборављају (Максимовић 2012а: 77, 5–8),

потврђују да песникиња проширује, хришћанском симболиком, задата значења белог цвета, демонстрирајући силину сопствене лирске имагинације и окренутости духовним питањима. Истичући у први план потребу човека за обновом душе, она идеалу чистоте крина и могућности духовног препорода супротставља горчину сазнања о неповратности времена и егзистенцијалну филозофију прихватања животног циклуса онаквим какав јесте. Због тога је метонимија крина, као симбола духовног прочишћења, она која у себи овековечава константну тензију и амбивалентност између потребе за трајном, небеском, лепотом и хармонијом и немогућности да се иста оствари.

У потоњим збиркама овај мотив/симбол неће се јављати, већ ће песникиња бити окупирана другим

флоралним знаковима, све до збирке *Песник и завичај* (1945), песничке књиге специфичног лиризма, „у коме се смењују и преплићу тонови сете и туге, узбуђења и поноса, патње и озарења” (Марковић 1990: 37). Симболика љиљана је у њој скопчана са завичајем, са средином из које се долази и он се у тим крајевима представља, и дословно и метафорички, ретком биљком. Посебице у песми „Провинцијалци” долази до изражаја рефлексивност на период детињства и живота у складу с локалним природним окружењем, лишеним елемената раскоши, али прожетим једноставношћу и суштинским животним вредностима, какве су духовност и поштовање природе као Божије творевине. Стихови:

у нашем детињству било је само
оваца и коза,
и обичан бели крин
у нашим вртовима је ретка биљка била
(Максимовић 2012б: 550, 6–9),

осликавају да актуелизација белог крина преноси поруке о жудњи за лепотом и узвишеним, те се може читати метафором за чистоту детињства које стреми спознаји истинске суштине.

Симболика дуба/храста у поезији Злате Коцић и Десанке Максимовић

Песнички флорални свет Злате Коцић и Десанке Максимовић обилује разноликим листопадним биљкама, какве су липа, бреза, јавор, топола, врба и др., међутим, у њему ванредно место заузима хрест. Реч је о биљци која „међу дрвећем представља растине велике симболичке снаге и због своје чврстоће јесте симбол

бесмртности или истрајавања” (Bidreman 2004: 119), биљци која у готово свакој култури, почев од античке римске, древне јапанске до прасловенске и словенске цивилизације остварује широки асоцијативно-симболички спектар. Како то примећује Николина Тутуш,

у нашој традиционалној култури храст је битно дрво, сакрална биљка, неизоставна у ритуалним обредима, а рефлекси тога значаја видљиви су у црквеној пракси нашег доба [...] Храст, као и магнолија, чисто је, јако дрво које одолева несрећама и истрајава упркос свему [...] У том смислу храст је симбол старине, предака, мудрости, снаге и врлине, и њиме се на веома суптилан начин [...] спаја старо и ново, древно и хришћанско у нашој култури. (2019: 58)

Стога не изненађује да се провенијенција овог мотива/симбола код обеју песникиња везује се за именовану словенску традицију, за њене пантеистичке и анимистичке рефлексе, али и за српску народну и хришћанску баштину. Оне, уважавајући поштовање које српски народ и хришћани гаје према храсту (в. Софрић Нишевљанин 1990: 89–96), развијају овај мотив и функционализују га како у контексту осликавања идиличне митске прошлости, рајског пејзажа, везе човека са божанском мудрошћу и снагом, тако и у светлу указивања на њима актуелне историјске и друштвене праксе, које одступају од врлине, промишљености, моралне оправданости, а каткад и од здравог разума.

У поезији Злате Коцић мотив дуба/храста запаженију симболичку улогу остварује у збирци песама *Ваздушне фреске* (1999), а посебице у циклусу „Иза сенке”. Будући да се карактеристичност ове збирке огледа у дубоком понирању песникиње у корене средњовеков-

не српске књижевности и духовности, очекивано је да је и симболика храста у повезивању са прошлошћу, са средњовековним Словенима и њиховим стремљењима ка небеским и божанским сферама. У другој песми циклуса „Иза сенке” храст је део покорног савета, савета који треба послушати јер га изговара изузетан појединац, лирски јунак који је пребродо бројна искушења и духовно се уздигао и оснажио. На основу стихова:

Онај ко иза бране
Однете, иза огња
чеоног, иза лаве
пухор узведе у цваст
[...] послушаније даст:
узни, кљуном голуба
не маслинову гранчицу
но оборени храст (Коцић 2024: 80, 1–4, 11–14),

опажа се да је стилизација храста условљена његовим клонућем, уништењем и потребом да се оживи, да му се додели нови смисао и улога у заједници, и то тако што ће уместо маслинове гранчице, старозаветног симбола весника мира и престанка дејства Божје казне за сагрешења пастве, он постати јемац мира, хармоније и новог почетка. Они су потврда да песништво Злате Коцић, што је проценио и Душан Захаријевић, настаје из специфичног односа према традицији, који почива на „константном превредновању традиционалних вредности и избору оног највреднијег и оживљавању у садашњем времену” (2019: 24). Оваквим превредновањем традиционалне хришћанске симболике, ауторка наглашава промену околности у свету, која захтева и нове начине изражавања постојећих идеја и вредности, осим библијске, оживљава и свесловенску иконогра-

фичност појединих речи/знакова и утире пут за даљи развој датог мотива у потоњим остварењима.

Већ наредни спев *Лазареве лесџиве* (2003), у критичкој и стручној јавности сматран врхунским дометом лирског гласа ауторке, доноси снажније преиначење мотива храста и актуелизује га, с једне стране у погледу лазарета, првобитне хришћанске и византијске духовности, цара Лазара и косовског завета, а с друге, у миљеу београдског мегалополиса изложеног разорном дејству бомби. Целина „Страшилу – удлага мирно“, а посебице њен шести део именују храст носиоцем симболичког значења ослонца у загробном животу и потпоре у духовном уздизању човека, у његовом васкрснућу. Храстова жила је симбол човековог помоћника у борби са страхом од последица сагрешења која је за живота чинио, ослонац за његово суочавање са земљом и светом мртвих и почетни степенник у уздизању ка небесима. Упечатљива песничка слика:

– Прелома ако и боји се кичма
под веком што у земљи сабија –
удлагу црница спрема: жилу
храстову, босиока струк (Коцић 2024: 94, 1–4),

може се интерпретирати тако да се храст види посредником између времена прошлог и времена будућег, споном између предака и потомака, поготову уколико се узме у обзир да је праћен струком босиљка, биљке за коју се верује да је божији цвет, цвет који се први сеје у башти и који као такав јесте наговештај новог почетка (в. Софрић Нишевљанин 1990: 29–45).

На овоме трагу разгранату симболику дуба нуди и целина „Врбица: магнолија, дуб“, где се семантика, условно говорећи, рачва у два рукавца: први који по-

сечени храст види чуваром предачке мудрости и божанске поруке и други, у којем је дрво персонификовано и постављено за предводника на путу освајања добра и врлине. Оба рукавца одишу болном и непријатељском атмосфером угрожености човека, која се може разумети и као конкретна алузија на ратну стварност, али и као универзална слика цикличног понављања периода зла, страдања и патње у људској историји, што онда само додатно истиче улогу храста. У петом делу ове целине, баш као што је то био случај и у збирци *Ваздушне фреске*, посечен храст, будући да нема више улогу коју би поседовао за живота, постаје носилац записа, усмереног ка потомцима. У овом запису ранији тумачи препознали су алузије на кнеза Лазара и на косовски завет, на поруку која се њиме преноси о сврховитости личне и колективне земаљске жртве зарад освајања Царства небескога, али и на библијску идеју праштања оном који зло чини (в. Тутуш 2019: 58–60). Међутим, чини се да стихове:

Који посечен је, дуб, запис,
из пламена сабра удове моћне
с пристиглим пањем састави их, клече
молећи се за руку са секиром
која не зна шта чини (Коцић 2024: 105, 11–15),

треба тумачити у нешто уопштенијем концепту повезаности храста са словима, са речју, са језиком и Богом, а самим тим и са сложеним идентитетским кодом сваког појединца, било да он припада времену прошлом, садашњем или будућем. Такође, треба обратити и пажњу на персонификацију биљке и трансформацију у антропоморфну фигуру молитеља, фигуру оног који живи у Божјој присутности и који позива на спасење заблуделих у греху и злу. Таквом персонификацијом ствара се

оквир за симболизацију дуба као предводника, у извесном смислу репрезента Божје силе, који се повиновао, тј. клекнуо пред злом, опризореним фигуром дрвосече, али не са намером да му се придружи или дозволи да оно оствари дејство над њиме, већ напротив, како би га умирио. Уколико се узме у обзир историјски тренутак на који алудира песникиња, лирски редови:

Знано је о дубу: о дану осмом,
 усправљен кад поведе дрвореде, шуме
 у ходочашће кроз росу, у биљно умиљеније –
 одасвуд опет ругаће се уста
 која, зинувши, одижу поклоп зла.
 [...] Зато клечи дуб.
 Не шуме, дрвосече да би клекле с њим
 (Коцић 2024: 105, 1–5, 13–14),

упозоравају да се савремени човек мора поистоветити са дубом – симболом хришћанског опроштаја, да пронађе снагу у себи за опроштај историјском и социолошком злу којем је био изложен и за нови почетак, који ће бити у знаку супротстављања онима који речју и делом покушавају да засеју семе зла.

Остварена симболичка потентност мотива дуба није напустила песникињу ни у каснијим збиркама, те *Бело љуле* (2014) карактерише циклус „Хармон очевидац на страшном месту”, читав посвећен дрвећу, пању и дубу, који је у назначеном контексту симболичка представа платана, а не храста. За разумевање тог циклуса од непроцењивог значаја је аутопоетичко промишљање и својеврсно песникињино објашњење да је циклус директни одговор на масовну сечу платана 2010. године у Булевару краља Александра у Београду, изнето у подкасту *Благодарје*:

Они су били стари платани, велики, огромна стабла, дебела. Њихова дебљина говори већ о старости. Ја сам сматрала да су у младости. Они су дуговечни и није требало да их дира нико. Били су знак распознавања и мене је то много заболело да их тако на правди Бога та нека виша сила посече. Ја сам често гледала те пањеве. Ишли смо као низ, као поворка нека сви, па смо гледали остатке који су здрави, здравцијати. Имала сам чак ситуацију да се возим у трамвају и да испред нас буде камион који одвози та дебла, сва су била здрава. Гледала сам те кругове, и можемо мислити мене, која сам кругом иначе опседнута, како сам доживљавала њихове године. Зато сам морала да напишем о њиховој сечи. Намерно сам га написала по старински, и све ми је то било важно: и тај Хармон који се формирао као мој лик, као трансформација свих ликова који су дотле постојали код мене и као онај којим сам исказала свој закон и привољеност хармонији, и та гранчица платанова којом он диригује. (в. Коцић 2023)

Уважавајући цитирано песникињино аутотумачење и конкретне околности, уочавамо да је у симболику дуба утиснута идеја трагично и неправедно прекинутог постојања, дуговечности и животности, које бивају одузете руком грешника. Дата драматичност је нарочито акцентована у стиховима песме „Древо”:

То дрво има душу.
 Видео сам је кроз облаке.
 Исто: крошња силесна, моћно дебло,
 само кора није сребрна.
 Од чистога злата.
 [...] Пре но што сруше раскошно рајско
 и сам си у корену
 сасечен. Запањен.
 Пањ (Коцић 2024: 158, 1–5, 13–16),

који разоткривају да се на месту дуба лако може наћи било који човек или друго биће и бити сасечен у корену у тренутку своје највеће пуноће и бујности. Цитирани стихови одраз су, како је то опазила Јелена Марићевић Балаћ, „хуманистичке идеје бриге о човеку, али и о свим заједницама, било биљним или животињским, која произилази из поистовећивања флоралног и фауналног света и космоса” (2023: 138), те је потресеност лирског ја због односа човека према природи, према посеченим дубовима, заправо одраз бриге за однос човека према Богу и његовој творевини.

Ход од прошлости ка савремености, од духовности ка ангажованости и јасној критици неповољних друштвених пракси, од позивања на духовно уздицање до опомене због сагрешења, који је саставни део значењског спектра мотива/симбола дуба у поезији Злате Коцић, присутан је и у стиховима њене лирске претходнице, Десанке Максимовић. Збирка песама *Зелени виџез* (1930), карактеристична по најпотпунијем испољавању „песникове пантеистичке црте и виђења природе у којој је човек својим присуством притиснуо божанство и унео немир, слутње и трагања” (Марковић 1990: 30), обилује развијеношћу мотива храста и изузетно позитивно вреднује ово дрво. Тако песма „Дрво иза ограде” осликава високо имагинативну песничку слику храста, који се својим квалитетима светлости и белине разликује од свег другог дрвећа и у којем се очито налазе остаци неких божанских прерогатива. Таква концепција повезана је са веровањем Словена да је храстово дрво место на коме пребива Бог (в. Петровић 1970: 143) и да је оно својеврстан светионик и путоказ човеку на његовом спознавању себе и развијању сопствене духовности. Сродан, али нешто другачији

значањски комплекс се у песми „Змијске очи” везује за храст, будући да је у њој храст, означен епитетима старости, поноситости, непоколебљивости и снаге, и да је део природе која се супротставља злу змије. У стиховима:

И погледа с подсмехом и несвесним злом:
на тугу којом шумори усамљена бреза,
на горостасни понос старог храста,
на љубав којом бршљан уз стену срста,
и стрпљењу којом цвет шумски пред ветром преза
(Максимовић 2012а: 127, 10–14),

овековечена је симболика храста предводника на путу борбе против зла и освајања добра, симболика о којој смо већ писали поводом *Лазаревих лестви* Злате Коцић, што само афирмише сугестивност и непрекинутост поетичког и семантичког дијалога двеју песника.

Занимљиво је да је код Десанке Максимовић фитосимболика удружена са фауналном симболиком, односно да се корелирају и међусобно допуњују значењски слојеви остварени знаком храста и знаком змије. Симболика змије у њеној поезији је често амбивалентна и варира од позитивних до негативних конотација, али је у наведеном примеру ознака опасности и угрожавајућег фактора за остала бића (в. Сувајцић 2023: 77). На тај начин постављена, она је нарочита претходница дрвосече у *Лазаревим лестви*ма, којем се храст својом снагом, мудрошћу и способношћу опроста супротставља. Ипак, за разлику од Коцићеве, код које је универзалност песничке слике могуће конкретизовати у светлу ратних страдања 1999. године, Максимовићева остаје у равни општости и ни на који начин не упућује на историјску дводеценијску међуратну епоху, која се

временски поклапа са временом настанка читаве збирке *Зелени вишњез*. Ова дистанцираност од историјске конкретизације опазира је и у песмама „Вечерњи снови: II” и „Туга”, у којима се мотив-симбол храста доводи у везу са природним храмом, с олтаром пред којим се женски лирски субјекат моли Господу и тражи своју смрт, односно са фигуром заштитника, који јој је од раног детињства пружао заклон у емотивно тешким и изазовним тренуцима. Дирљиви су стихови:

Али од истина не живим ја. Ја видим храм
усред планине; ћути храст до храста;
тихо са неба пада снега прам;
и стазом ходе срне вите раста
(Максимовић 2012а: 149),

јер је њима сажета симболичко-метафорична представа храста као дрвета које је овоземаљски олтар, место општења човека са Господом, као биљке од пресудног значаја за човеков метафизички раст, што је представа коју у српској поезији остварују и Десанка Максимовић и Злата Коцић, свака на свој начин, непоновљивим песничким гласом.

Симболика воденог биља у стиховима Злате Коцић и Десанке Максимовић

У компаративном ишчитавању поезије двеју песникиња посебно се издваја лирска представа *воденог биља*, која својом необичношћу испрва делује парадоксалном, јер одступа од уврежене асоцијативне повезаности биљке са земљом, а потом поновним ишчитавањима и промишљањима шири хоризонт очекивања, згушњава асоцијативно поље значења и продукује ши-

роки спектар имажинативних представа, симболичких и семантичких потенцијала. Привлачност овог амалгама додатно је подстакнута феноменолошким тврдњама да вода, због тога што је више женски елемент у односу на друге основне природне елементе и што симболизује људску моћ која је скривена, једноставна и разумљивија, није у великој мери заступљена у песничкој имажинацији света (Bachelard 1999: 5). Чињеница да у српској поезији постоје две ауторке, чије се стваралаштво везује за двадесети и двадесет први век, а које своје песничке слике обликују, како Башлар то именује, мислима усмереним ка води (в. Isto), песникиње које су опчињене кретањем воде и код којих она није пејзажни украс, већ основна супстанца имажинације, говори много о дометима српске поезије, као и о естетској вредности песама датих ауторки. Такође, то је и потврда суптилности женског песничког гласа, који своју особеност дугује не само борби за равноправан положај жене у друштву, те указивању на горуће проблеме односа према женском телу, насиљу и феминизму, него и осетљивости и префињености сањарења. Како примећује Драган Хамовић:

и данас женско крило српске песме почива на тој племенитости и духовној осетљивости, мада им је ово пролазно време донело захтев да се женскост исказује једино у истицању своје телесне стране, а не одлика основнијих и сушних за родно и људско убеђење. (2007: 23)

Злата Коцић у збирци песама *Мелод на води* (2008), која је сва саткана од нежности и суптилности женске имажинације и која је цела у знаку воде, будући да „од самог наслова књиге песникиња указује да је за своју песничку супстанцу одабрала воду као један од вечних елемената, уважених и од праземљана па до нас данас,

због чега свој књижевни пут зове *водочаићем*” (Лаковић 2009: 141), успоставља симболичну песничку слику *воденој дрвеша*. Понирањем у слојеве значења песме „Вода живота” кристалишу се асоцијације које ову несвакидашњу биљку доводе у везу са рајским пејзажем и то захваљујући пре свега акватичком квалификативу, у којем је запретен „хришћански симбол благослова и духовног живота, али и препорода” (Деспић 2019: 122). Епитети и поређења, као и јединствена дескрипција дрвета и локализација пред престолом Господњим откривају да је водено дрво конфигурација и симболичка интерпретација библијског дрвета познања добра и зла, разликовања вечног и пролазног, духовног уздизања човека и предавања Божјој вољи. Стихови:

Видесмо пред престолом велико водено дрво
 као пахуља грана се, липом мири ко и пре
 багремен белим и зовом и смолама јеловим,
 јелејним мирисом дарива, босиоком, измиром,
 ружиним пахом окна ледена украшава,
 миомиришу (Коцић 2024: 136, 9–14),

сугеришу да је хришћанска симболика воденог дрвета изграђена не само на симболичкој продуктивности акватичке имагинације, него и на симболичком потенцијалу фитоимагинативних слика. Интересантно је да је водено дрво доведено у везу са другим дрвенастим биљкама, какве су липа, бели багрем, зова и јела, које му позајмљују своје мирисе, смолу и мирноћу. Реч је о биљкама које су у словенским културама веома цењене и које су током векова у култури постале обременење бројним значењима. Почев од липе, тзв. „веома топлог растиња коме се сва топлота налази у корену и одат-

ле се пење у грање и лишће” (в. Бидерман 2004: 205), која је због својих срцастих листова и листастог крста била симбол човекове повезаности са Господом и унутрашњег духовног мира (в. Исто), преко багрема који „пре свега важи за симбол победе над смрћу због свог чврстог и дуготрајног дрвета” (Бидерман 2004: 28), па све до јеле, која се везује за рођење Исуса Христа и утискује у песму симболику новог почетка, благостања и спокоја (в. Софрић Нишевљанин 1990: 130–132), приметно је да се функционалност симболике воденог дрвета огледа у преношењу значењских порука усмерености човека ка Господу, ка развијању унутрашње религиозности и ка истрајавању на путу добра и богопослушности. С друге стране, и биљке попут босиљка и руже, које су такође део ове развијене песничке слике, указују на блиску хришћанску семантику. Ружа, краљица цвећа, у хришћанској симболици означава љубав и као таква је посвећена Богородици, матери љубави и милосрђа (в. Исто: 190–194), а босиљак је, у српском народу света биљка, божији цвет, који је имао значајну улогу у верском и духовном животу Срба (в. Исто: 29–45).

Уколико се вратимо корак унатраг у српску лирску прошлост запазићемо да се сродна симболика *воденої биља* може ишчитати и у стиховима Десанке Максимовић. Почетном тачком у развоју овог мотива-симбола у њеном стваралаштву узима се збирка песама *Песме* из 1924. године, и то њен други циклус „Шумска звезда”. Песма „Зелени сумрак” доноси једну веома имагинативно развијену, готово бајколику, песничку слику јелена који с *воденої цвећа* пије месечину. На основу стихова:

Звезде су гледале у мој дом
и месечину пио
с воденог цвећа јелен.
[...] И као да је још онда,
свој вечни певајући смер,
застао зачуђен крај мене
човек или змај,
шумски бог или звер
(Максимовић 2012а: 38, 10–12, 20–24),

видно је да се фитосимболика удружује са знаковитим анималним и митолошким симболима и креира значења усредсређена на опризоривање идиличне слике словенске прошлости и особите духовности лирског субјекта, која не мора нужно бити хришћанске провенијенције, већ која може више нагињати народном веровању, паганским обредима или идеји пантеизма. И четврти циклус ове збирке, циклус „На одморишту”, у знаку је датог симбола, будући да се у њему успоставља лирски паралелизам између кретања *воденој цвећу* по језеру и кретања прошлости у души лирског ја. Стихови песме „Огледало: VII”:

Као бели водени цвет језером лута ми по душе огледалу
давні бели дан.
Под златом сунца побледео месец сања као усамљен мален
облак
И све је као облак бело.
И бела девојка што плива крај обале;
и сан дечака што са вреле хриди гледа у небо, где се облаци
грле тихо и нестају један у другом;
и јутарња бела туга што снева у мени (Максимовић 2012а: 87),

указују да фитосимболика продукује снажна духовна семантичка уобличења, која се наслањају не само на библијски предложак, као што је то био случај у претходно

анализираној песми Злате Коцић, већ и на народну духовност, која своје извориште црпи у вишевековној народној мисли и мудрости. Говорећи о природи у Десанкином стваралаштву, а самим тим и о њеним појединачним репрезентима, какво је и *водено биље*, Слободан Ж. Марковић приметио је поменуто наслањање песникиње на улогу природе у поетском свету народног стваралаштва и потцртао да је она „учесник, носилац и подстрекач осећања, мисли и виђења односа, као актер или као симбол” (2013: 36) који омогућава да читалац проникне у душу и духовност лирског ја. За разлику од Злате Коцић, ауторка именовану песничку слику *воденој цвећа* оставља у нивоу апстракције, не доводећи је у везу са другим конкретнијим фитосимболима који би појачали или усмерили значењске комплексе, те њена семантика превасходно остаје утемељена на асоцијативном спектру, инспирисана пејзажом у који је биљка ситуирана.

Дата фитомотивика не престаје да окупира песникињу и у потоњим деценијама, па тако у поеми *Отаџбина, ту сам*, публикованој 1951. године, она развија и усложњава њену семантичку комплексност. Како је реч о поеми која је „настајала у драматичном историјском периоду и презентује песникињин одговор на питања, дилеме и актуелне догађаје у њему” (Вучковић 2012: 775) и у флоралној симболици и семантици приметно је удаљавање од духовне тематике и посредовање егзистенцијалних и онтолошких питања. Како закључује Радован Вучковић,

песникиња води неку врсту песничког дијалога са својим временом и савременицима [...] зато ће данашњи и будући читалац наићи на многе егзалтације песникињине, преточене у стихове које се могу разумети само у оквиру тога времена. (Исто)

Управо таква једна егзалтација скопчана је са симбо-
ликом *воденог биља* у целини поеме, која почиње сти-
хом „Ноћу бол несносни чело јој пресеца”. Уколико се
у тумачењу овог дела поеме пренебрегне чињеница да
је посвећена Душици Стефановић, младој научној рад-
ници, стрељаној под немачком окупацијом у октобру
1941. године и да песникиња ламентира над њеном суд-
бином и проказује виновнике, стихови:

Дави га водено биље, змијолико,
узимају га у руке немани;
а нема нико да га спасе, брани,
нико, нико (Максимовић 2012б: 718, 25–28),

могли би се интерпретирати као апокалиптична песнич-
ка слика немира у природи и страдања људског бића од
стране природних слика, страдања које лирски субјект
немоћно посматра. У том кључу *водено биље* не би било
симбол чистоте, као што је то био случај у поезији Зла-
те Коцић и ранијим остварењима Десанке Максимовић,
већ обрнуто, симбол унутрашње запланости и греха.
Оно би било и нека врста персонификоване немани
која се повезује са силама зла и доводи до уништења.
Посебице, ова слика бива обременењена дескрипцијом
која указује на змијоликост биља и ствара везу између
флоралног симбола и, у Десанкином стваралаштву, из-
узетно продуктивног симбола змије. С обзиром на то
да је „змија у поезији Десанке Максимовић, у складу
са народним обичајима и веровањима, тесно повеза-
на са култом мртвих и са гробљанским пејзажем” (Су-
вајџић 2023: 86), значење акватичког симбола се осетно
мења, демонстрирајући како један поетски знак може
имати изразито амбивалентна значења, те може бити
устремљен ка горњим, небеским и астралним деловима

дрвета света, а може заузимати и његово корење и приближавати се земљи и свету мртвих. Ако се пак у тумачењу ослонимо искључиво на фактографски контекст мотивације или провокације за настанак ове поеме, разабраћемо да се песникињина вештина управо огледа у поменутој суптилности имагинације и способности да посредством водених и биљних симбола изрази најдубље личне потресе који је тиште и да један догађај, из њој савремене историје, уздигне на ниво универзалне песничке слике. У таквом поетичком поступању уочава се блискост између Злате Коцић и Десанке Максимовић, јер, и Коцићева посеже за сличним поетичким узусима када жели да опева немили догађај из савременог живота, што је и својеврсна интерпретативна потврда оправданости компаративног сагледавања њихове поезије.

ИЗВОРИ

- Коцић 2023: Злата Коцић. „Сламка сучева – подкаст 38”. *Подкасти Благодарје* (ур. М. Стокин), <https://youtu.be/9wM6Y_BOuRg?si=fnPHmeVq9owxfSM->, објављено: 15. 1. 2023.
- Коцић 2024: Злата Коцић. *Сунчева харфа (изабране ђесме)*. Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”, Народна библиотека Србије.
- Максимовић 2012а: Десанка Максимовић. *Целокуйна дела*, том I, прва књига. Прир. Љ. Ђорђевић. Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”, ЈП Службени гласник, Завод за уџбенике.
- Максимовић 2012б: Десанка Максимовић. *Целокуйна дела*, том I, друга књига. Прир. Р. Вучковић. Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”, ЈП Службени гласник, Завод за уџбенике.

ЛИТЕРАТУРА

- Башлар 1999: *Gaston Bachelard. Water and Dreams. An Essay On the Imagination of Matter*. Trans. E. R. Farrell. Dallas: The Pegasus Foundation.
- Бидерман 2004: Hans Biderman. *Rečnik simbola*. Preveo M. Radulović. Beograd: Plato.
- Вучковић 2012: Радован Вучковић. „Опште напомене”. *Целокуйна дела*, том I, друга књига. Прир. Р. Вучковић. Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”, ЈП Службени гласник, Завод за уџбенике.
- Гербан, Шевалије 2009: Alen Gerban i Žan Ševalije. *Rečnik simbola*. Preveo Z. Stanojević. Novi Sad: Stylos.
- Деспић 2019: Ђорђе Деспић. „Вода у мрежи словесној”. *Златна Коцић – Славуји, љиљани, лестије*. Ур. Ж. Миленковић и С. Владушић. Грачаница: Дом културе „Грачаница”, стр. 121–123.
- Захаријевић 2019: Душан Захаријевић. „Превредновање у непрекидном дијалогу”. *Златна Коцић – Славуји, љиљани, лестије*. Ур. Ж. Миленковић и С. Владушић. Грачаница: Дом културе „Грачаница”, стр. 23–34.
- Лаковић 2009: Александар Лаковић. „’Водочашће’ Злате Коцић”. *Поља: месечник за уметност и културу*, год. 54, бр. 455, стр. 141–144.
- Марићевић Балаћ 2019: Јелена Марићевић Балаћ. „Речи-бића Злате Коцић”. *Златна Коцић – Славуји, љиљани, лестије*. Ур. Ж. Миленковић и С. Владушић. Грачаница: Дом културе „Грачаница”, стр. 9–22.
- Марићевић Балаћ 2023: Јелена Марићевић Балаћ. *Ка осмеху Еуроје*. Нови Сад: Академска књига.
- Марковић 1990: Слободан Марковић. *Поезија Десанке Максимовић*. Београд: Завод за уџбенике.
- Марковић 2013: Слободан Ж. Марковић. „Природа – везивно ткиво стваралаштва Десанке Максимовић”. *Над целокуйним делом Десанке Максимовић*. Ур. С. Тутње-

- вић. Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”, стр. 35–42.
- Миленковић 2019: Жарко Миленковић. „Уводне напомене”. *Златиа Коцић – Славуји, љиљани, лесџве*. Ур. Ж. Миленковић и С. Владушић. Грачаница: Дом културе „Грачаница”, стр. 7–8.
- Пасер 2013: Снежана Пасер. *Фолклорни елементи у сџварашџву Десанке Максимовић*. Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”.
- Перић 2019: Сања Перић. „Рецепција песничког дела Злате Коцић од 2000. до 2007. године”. *Златиа Коцић – Славуји, љиљани, лесџве*. Ур. Ж. Миленковић и С. Владушић. Грачаница: Дом културе „Грачаница”, стр. 70–97.
- Петровић 1970: Петар Петровић. *Срџски мџолошки речник*. Београд: Нолит, 1970.
- Софрић Нишевљанин 1990: Павле Софрић Нишевљанин. *Главније биље у народном веровању и џевању код нас Срба*. Београд: БИГЗ.
- Сувајџић 2023: Бошко Сувајџић. *Сунце сија – фолклорни и мџџски обрасци у џоезији Десанке Максимовић*. Ваљево: Матична библиотека „Љубомир Ненадовић”.
- Тутуш 2019: Николина Тутуш. „Флорални мотиви у Лазаревим лествама Злате Коцић”. *Златиа Коцић – Славуји, љиљани, лесџве*. Ур. Ж. Миленковић и С. Владушић. Грачаница: Дом културе „Грачаница”, стр. 51–67.
- Хамовић 2007: Драган Хамовић. „У колу живе живе искони”. *Златиа Коцић, џесникиња*. Ур. Д. Хамовић. Краљево: Народна библиотека Стефан Првовенчани, стр. 23–29.

Maša Lj. Petrović

THE PLANT SYMBOLISM: THE COMPARATIVE
READING OF THE POETRY OF ZLATA KOCIĆ
AND DESANKA MAKSIMOVIĆ

Summary

This paper aims to elucidate the thematic and semantic interconnections between the poetry of Desanka Maksimović and Zlata Kocić through a comparative analysis of their verses, where floral motifs and symbols prominently feature. Given the imaginative and qualitatively rich phytoworld present in the works of both poets, the analysis is focused on verses that incorporate the motifs of lilies, oaks, and aquatic plants, as these elements are both frequent and semantically significant in their poetry. The study seeks to reveal parallels in the humanistic and spiritual messages conveyed through these botanical symbols, addressing themes such as the eternity and resilience of nature, the omnipresence of the Creator, humanity's quest for spiritual growth, the conflict between good and evil, sin and forgiveness, and the cyclical nature of death and resurrection. By employing a chronological approach to the poetry collections in which these plant motifs appear, the research traces the genesis and evolution of these symbols, highlighting semantic and stylistic transformations influenced by the passage of time and the poets' artistic maturation. The findings aim to enhance the comparative reception of Maksimović's and Kocić's works while emphasizing the distinctiveness and intricacy of their lyrical imagination. This study contributes to a deeper understanding of their contributions to twentieth-century and contemporary Serbian poetry, with particular attention to the

nuanced and evocative expressions of the female lyrical perspective.

Key words: Zlata Kocić, Desanka Maksimović, comparative analysis, phytoworld, plant symbolism, spirituality

ПОЕЗИЈА ЗЛАТЕ КОЦИЋ

Садржај

УВОДНА РЕЧ	
ПОЕЗИЈА ЗЛАТЕ КОЦИЋ.....	5

I

<i>Милан Громовић</i>	
ВОЗДВИЗАЕМО МОРЕ: ЗЛАТА КОЦИЋ И ВИЗАНТИЈСКА ЕСТЕТИКА.....	13

<i>Ђорђе М. Ђурђевић</i>	
ПОЕТСКО-МОЛИТВЕНО ИСКУСТВО ОЧЕНАША У ПЕСНИШТВУ ЗЛАТЕ КОЦИЋ	51

<i>Марија Блајојевић</i>	
БИБЛИЈСКО ХОДОЧАШЋЕ У МЕЛОДУ НА ВОДИ ЗЛАТЕ КОЦИЋ.....	79

<i>Стеван Јовићевић</i>	
ЖИВОПИСАЊЕ ДУХА: ЈЕДАН ПОГЛЕД НА ПЕСНИЧКУ КЊИГУ ВАЗДУШНЕ ФРЕСКЕ ЗЛАТЕ КОЦИЋ	99

II

<i>Ениса Усиенски</i>	
РУСКА КЛАСИКА У ПОЕТСКОМ СВЕТУ ЗЛАТЕ КОЦИЋ (Ф. М. Достојевски, Марина Цветајева и Јелена Шварц)	123

Јелена Марићевић Балаћ, Лазар Букумировић
ЗЛАТА КОЦИЋ И МАРИНА ЦВЕТАЈЕВА..... 147

Урош З. Ђурковић
ПРИЛОГ ЕКОКРИТИЧКОМ ЧИТАЊУ ЗБИРКЕ БЕЛО
ПУЛЕ ЗЛАТЕ КОЦИЋ 171

Машиа Љ. Пејровић
СИМБОЛИКА ФИТОСВЕТА: КОМПАРАТИВНО
ЧИТАЊЕ ПОЕЗИЈЕ ЗЛАТЕ КОЦИЋ И ДЕСАНКЕ
МАКСИМОВИЋ 189

III

Владимир М. Вукомановић Расијејорац
ИГРА И СМИСАО У БИБЕРЧЕТУ ЗЛАТЕ КОЦИЋ..... 221

Оља Василева
РИТАМ РУКУ У КЊИГАМА ГРУМЕН И ГАЛГАЛ ЗЛАТЕ
КОЦИЋ 245

Милица Д. Миленковић
ЗАВИЧАЈ И ЗАВИЧАЈНО(СТ) У ПОЕЗИЈИ
ЗЛАТЕ КОЦИЋ 269

Теодора Савић
МАЈКА КАО КОСМОГОНИЈСКИ ПРАПОЧЕТАК
У ПОЕЗИЈИ ЗЛАТЕ КОЦИЋ 291

Расијко Лончар
ПОЕТИКА ЗАПИТАНОСТИ У ПЕСНИШТВУ ЗЛАТЕ
КОЦИЋ..... 311

IV

Елена Милисављевић

Драгица Ужарева

Сандра Вукелић

СЕЛЕКТИВНА БИБЛИОГРАФИЈА ЗЛАТЕ КОЦИЋ 329

Индекс имена 399

ПОЕЗИЈА ЗЛАТЕ КОЦИЋ
Зборник радова 2025.

Издавачи

Задужбина „Десанка Максимовић”
Народна библиотека Србије
Скерлићева 1, Београд
Институт за књижевност и уметност
Краља Милана 2, Београд

За издаваче

Светлана Шеатовић
Јасмина Нинков

Превод резимеа на енглески језик
Марија Терзић

Лектура и коректура
Александра Пауновић

Графичко уређење
Лепосава Кнежевић

Штампа
СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК

Тираж
200 примерака

ISBN 978-86-82377-85-6 (ЗДМ)
ISBN 978-86-7035-555-2 (НБС)
ISBN 978-86-7095-367-3 (ИКУМ)

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41.09-1 Коцић З.(082)

ДЕСАНКИНИ мајски разговори (2024 ; Београд)

Поезија Злате Коцић : зборник радова / Десанкини мајски разговори, Београд, 5. децембар 2024. ; уредници Светлана Шеатовић, Александра Пауновић. - Београд : Задужбина "Десанка Максимовић" : Народна библиотека Србије : Институт за књижевност и уметност, 2025 (Београд : Службени гласник). - 419 стр. ; 21 см. - (Десанкини мајски разговори / Задужбина "Десанка Максимовић", Београд ; књ. 41)

Тираж 200. - Стр. 5–10: Поезија Злате Коцић / Светлана Шеатовић, Александра Пауновић. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries. - Регистар.

ISBN 978-86-82377-85-6 (ЗДМ)

ISBN 978-86-7035-555-2 (НБС)

ISBN 978-86-7095-367-3 (ИКУМ)

а) Коцић, Злата (1950-) -- Поезија -- Зборници

COBISS.SR-ID 183775497